

„NYÍLT TÉR”

ELEFÁNTOKAT A SZIGETKÖZBE

TOMPAI GÉZA

Vízöntő hónap 32. napján a Magyar Köztársaság kormánya napirenden kívül megtárgyalta és elfogadta „A szigetközi vízpótlás megoldása elefántokkal” című előterjesztést. Kiszivárgott információk szerint a titkosan előkészített anyag jelentős előrelépésnek tekinthető az idestova két éve húzódó probléma megoldásában. Az előterjesztett javaslat, amelyet hosszas államigazgatási és szakértői egyeztetést követően elfogadott a közigazgatási államtitkári értekezlet és bírja az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága egyetértését is, a kormányhoz közel álló neves környezetvédelmi mozgalom szivornyas vízpótlásra vonatkozó elgondolásán alapszik, lényegében annak ökológiai szempontból továbbfejlesztett változatának tekinthető. A megoldás azon az egyszerű felismerésen alapszik, amely szerint, ha az elefánt ormányával (azt mintegy szivornyaként működtetve) képes nagy mennyiségű víz felszívására, akkor azt megfelelő idomítás hatására képes meghatározott helyre visszaköpni. A műszaki megoldással összehasonlítva lényeges különbség abban van, hogy amíg az épített vezetéken a víz átfolyása folyamatos, addig az elefántok csak szakaszosan tudnak működni. Szakértők szerint ez a probléma eltörlődik a javaslat ökológiai előnyei mellett, hiszen megfelelő méretezéssel, vagyis a beállítandó állatok számának, az átlagos ormánytérfogatnak és az állatok időben átfedő használatának optimalizálásával a folyamatos vízbetáplálás biztosítható.

Mértékadó körök nagy reményeket fűznek a javaslathoz, amelynek előkészítése az ügy horderejére való tekintettel megkülönböztetett gondossággal történt. Az illetékes szakárca regionális szakvéleményt és komplex környezetvédelmi hatástanulmányt készített külföldi, elsősorban hindu szakértők bevonásával. Ebben döntéselőkészítő jelleggel vizsgálták az elefántok nagy tömegben való megjelenésének és munkába állításának előnyeit és hátrányait, kezdve az állatok ellátásához, irányításához szükséges munkaerő biztosításának hazai lehetőségeivel, egészen a kiöregedő állatok számára építendő elefánttemető helyének kijelöléséig, illetve az utóhasznosítás egyéb módzataiig.

A tanulmány készítői az eddigi szivattyús vízpótlásnál szerzett rossz tapasztalatok miatt különös gondossággal jártak el a környezetvédelmi hatások feltárásánál, elsősorban az elefántok által kifejtett zaj zavaró hatásának vizsgálatánál. Kiindulási peremfeltételként fogadták el, hogy az elefántok túlkölsége a szabvány szerint a lakó- és üdülőtérü-

letekre megengedhető legmagasabb átlagos hangnyomás-szintet nem haladhatja meg, még a legközelebbi településen sem.

A hatástanulmány egyeztetésén felvetődött az a lehetőség, hogy az elefántokat a munkaterület és az elhelyezésükre szolgáló karám között a jelenleg kiszaradt mellékágakban vezessék, ami azt a célt szolgálná, hogy az évek során a Duna fenékszintjéhez képest magasabbra került és eliszapolódott mellékágak medre a súlyos állati tömegek járásából adódó dinamikus erőhatás következtében mélyebbre kerüljön. Hidrogeofizikus szakértők viszont rámutattak arra, hogy az elefántok alatt betömörödő talajban elzáródhatnak a kapillárisok, ami által az altalajt képező kavics öszszlet és a fedőréteg között a vízmozgás megszűnhet és kolmatálódáshoz (a talaj átteresztő képességének fokozatos romlásához) hasonló jelenség jöhet létre. A kérdés végleges eldöntése a Magyar Tudományos Akadémiára vár, amely az említett problémát késedelem nélkül felvette a hosszú távú kutatási és fejlesztési programjába. Ebben az MTA a Magyar Cirkusz és Varieté Vállalat bevonásával megvizsgálja egyúttal azt is, hogy van-e lehetőség az elefántokat egy ütemre, mintegy díszlépésben vonultatni, ezáltal kismértékű, de a már megépült létesítmények, gátak, zsilipek és egyéb műtárgyak állékonyságának vizsgálatához elegendő intenzitású szeizmikus rengéseket produkálni.

A regionális és környezetvédelmi hatástanulmánnyal egyidőben folytak a témában illetékes tudományos kutatóintézet modellkísérletei. A legnagyobb gondot az elefántok megfelelő méretarányú kicsinyítésben történő megjelenítése okozta. Hosszas próbálkozás után, mivel a hosszú orrú cickányok túl gyorsnak, az egyébként jól idomítható bolhák emellett még túl kicsinek is bizonyultak, a kutatók az ormányos bogarak mellett döntöttek. A bogarak lassúsága jól modellezte az elefántok mozgását és felhasználásuk azzal a nem elhanyagolható gazdasági előnnyel is járt, hogy a terepmódel megépítéséhez nem volt szükség egy csarnoknagyságú területre, csupán egy rajzasztalra. A vízepítési kérdések iránt behatóbban érdeklődők számára érdekes lehet, hogy az egyébként minden modellenél felmerülő, az egyszerűsítéssel szükségszerűen együttjáró hibahatár itt először meglehetősen magas volt, mivel a bogarak intelligenciája még relatív összehasonlításban sem közelítette meg az elefántokét. Az intézet ezért számítógépes programot dolgozott ki a biológiai egyeddel támogatott hidraulikai folyamatok matematikai szimulálására. A kettős modellezés ilyen módon már megnyugtató eredményt hozott a javaslat várható hatásfokának előrebecslése tekintetében.

A vízpótlás fent említett koncepciója eredetisége, de legfőképpen sokoldalú alkalmazhatósága folytán elfogadhatónak tűnik a vízügyi lobby számára is. Az ormányos megoldást kombinálhatónak látják az elefántokból összeállítható ideiglenes fenékküszöb létesíthetőségével, amelynek különösen az úgynevezett kisvizes időszakban van jelentősége. E szerint az idősebb, nyugodt természetű elefántokat egymás mellé lehet fektetni a mederben és így alakulhat ki az a bukógát, amely a vízszint szükséges megemelését eredményezheti. A elefántok ormányukat felfelé a vízből periszkópszerűen kitarthatják, ami által levegőt tudnak venni és a számukra egyébként nem túl kedvező helyzetet

hosszabb ideig el tudják viselni. Nemzetközi jogászok a megoldást jónak találják, mivel az elefántfenék-gát ideiglenességéhez nem férhet kétség.

A Kormány reméli, hogy a koncepciót a politikai pártokkal és a képviselőkkel nehézség nélkül el tudja majd fogadtatni, mivel a javaslat nem ellentétes az Országgyűlés korábbi határozataival, hiszen a már megépült létesítmények üzembe helyezésére nem kerül sor, a dunakiliti tározó állatkifutóként, illetve karámként történő hasznosítása nem jelent rendeltetésszerű használatot. Vitára abban a tekintetben lehet számítani, hogy az elefántokat Indiából vagy Afrikából hozzuk-e be, de e vonatkozásban is szeretné a Kormány, ha a vita szakmai kérdések körül forogna, beleértve a kétfajta állat honosíthatóságának nem azonos esélyeit, valamint külgazdasági érdekeink körültekintő mérlegelését is. A Kormány kezdeményezni fogja a javaslat rendkívüli sürgősséggel való megtárgyalását, hogy a vegetációs időszak megkezdéséig össze tudja állítani cselekvési programját és a szükséges intézkedéseket meg tudja tenni. A vízháztartás és ezzel egyidejűleg a vegetáció termőképességének mielőbbi helyreállítása alapvető jelentőségű a költségvetés szempontjából is abban a tekintetben, hogy a nem védett területek dús ártéri növényzete az állatok takarmányozásába besegíthet és a program e vonatkozásban önfenntartóvá válhat.

A külképviseletek jelezték, hogy a javaslat kiszivárogtatása az ország határain túlra is megtörtént, de nem hivatalos megnyilatkozások arra engednek következtetni, hogy a fogadtatás – elsősorban a távolabbi országok részéről – inkább kedvező, mint kedvezőtlen. A Szlovákiából érkezett jelentés szerint az ottani beruházó vállalat egyik vezető szakértője gumielefántnak minősítette a magyarok koncepcióját és kifejtette azon véleményét, hogy az mihamarabb látványosan ki fog pukkadni, de legalábbis le fog eresztetni.

Remélhető, hogy a Hágai Nemzetközi Bíróság értékelni fogja a magyar fél ökológiai szempontból támadhatatlan kárenyhítési törekvéseit és a per kimenetele csattanós választ fog adni minden kételkedő számára. A magyar fél a hágai joganyagot az elefántprogramra vonatkozó angol és hindi nyelvű dokumentációval kiegészítette. A bíróság ugyanakkor jelezte, hogy az adott témában a tárgyalásokat várhatóan a hágai állatkert elkülönített részén, kihelyezett formában fogja lebonyolítani, ahol is a magyar szakértők ismertetni tudják elgondolásaikat és a szükséges nyilvánosság is biztosítható.

Minden jel arra mutat, hogy nemzetközi tekintetben is példaértékű megoldás születhet, amely nagymértékben növelheti hazánk tekintélyét a biodiverzitás megőrzése érdekében 1992-ben kötött úgynevezett riói ENSZ-egyezmény végrehajtása vonatkozásában. A magyar javaslat a gondolkodj globálisan és cselekedj lokálisan szemlélet gyakorlati megvalósításaként a világ elefántjait egyesítve és az erőket az adott problémára összpontosítva egy jelentős regionális konfliktus feloldását eredményezheti. Az általános bizakodásba csupán a szigetközi önkormányzatok részéről vegyül némi kételkedés. A helyi lakosság véleménye ugyanis az, hogy a szigetközi mellékágak nem vízzel, hanem elefántszarral lesznek rövidesen tele, de hát – mint teszik hozzá – úgyis csak azt kapjuk amit eddig, legfeljebb tárgyiasult formában.